زانستی بڕگە

نووسین و ئامادەكردنی
محەممەد ساڵح سەعید

زانسـتی و فەرهـەنگی بڕگـە

١. زانستی و فەرهەنگی بڕگە لە شیكارییەكانی زانا فەردینان دی سۆسۆردا
٢. فەرهەنگی بڕگە لە لێكدانەوەی كوردیدا

لێرەدا سود لەسێ وتاری زانا دی سۆسۆر وەرگیراوە، كە ساڵی ١٨٩٧ بەناونیشانی تیۆری بڕگە Theoria la syllable وەرگیراوە، كە دەربارە ولەسەر بنەمای پەیڕەوی دەنگیی لێیدوواوە.

زۆرینەی زاناكانی ڕێڕەوی دەنگیی لەسەر كردەی دەنگیی كاردەكەن، واتە دروستبوونی دەنگەكان لە ڕێگەی كۆئەندامی دەنگییەوە، بەڵام لایەنی گوێلێبوون وازلێدەهێنن.

ئەم شێوازە بەچاك دانانرێت، چونكە سروشتی گوێلێبوون ڕاستەوخۆ وێنای ئەو دەنگانەمان پێدەگەیەنن، كە ئەندامە دەنگییەكان دەریاندەهێنن. لەگەڵ ئەوەشدا باروبواری گوێلێبوون خۆی، بنەمای هەموو تیۆرێكی دەنگییە.

لێتێگەینیی دەنگی، ئەو بوون و ڕوودانەی لە ناهەستیی مرۆدا هەیە و لەناخدا دروستدەبێت، پێش لێكۆڵینەوە لەیەكە فۆنۆلوجییەكان دەكەوێت. بۆڕوونكردنەوە، من

نموونەیـەك بـۆكردەی داخـستنی دەرگایـەك دەهێنمـەوە "ئـەوەی پـێش بیرکردنـەوە لەمەبەستی پەیڤی داخستنی دەرگا بکەینـەوە لـەو دیـوی هەسـتەوە ترسـی جیرە یـان تەقـەی دەرگاکـەمان تیـادا دروسـتدەبێت. یـان، کـە رەشـەبایەك هەڵـدەکات لەترسـی پلوپووش، چاوەنووقێنین. ئەوانە ئەوبارە نائاساییەی هەستەوەرن، کە ئەو دەنگانـە لـە ناخماندا پێشیدەخەن وپێشبینی دەکەین."

کاتێك گوێـچکە جووتـە دەنگـی ت،ب یـان هیترمـان پێدەبیـستێت، لەوکاتـەی بشتوانین جووڵەی لێووقـورگ بەزنجیرەیـەك دەنـگ وێنـە بگـرین، ئەوسـاش هـەرناتوانین لقەبەشکردنەکانی جووڵەی گۆکردن وێنابکەین و بەوبینینـە نـاتوانین پێبـزانین دەنگێـك لەکوێوە دەستپێدەکات و دەنگێکی تریش لەکوێدا کۆتاییدێت.

هەر بۆ نموونەش ئەگەر بیستن و باری بووارە گوێلێبوونەکە نەبێت، نەماندەتوانی بڵێین بڕگە fall" فال یان فاڵل سێ یەکە، دوویەکە یان چوار یەکە دێت.

چـونکە ئێمـە کـاتی بیـستنمان لـەناخی ریزەیـەکی گوتراودایـە، کـە دەنگێـك جیابکەینەوە، ئەمەش ئەو دەنگە ناوازەگونجاوەیە کە پێمان دەگات.

درێژبوونـەوەی دەنگێکـی وەك تـاڵ، تـێڵ، تـال گـرنگ نییـە، بـەڵکو جـۆری لێتێگـەیینی، هـەروەها ئەوەیـە، کـە ریزبەنـدیی دەنگیـی بەترپـەی لێـدانی یەکـسان دابەشنابن، بەڵکو بەترپەی لێدانی لەگەڵ یەکگونجاویی وەها دەبێت، کە هـەر لێـدانێك beat بەیەکەی پێکەوتوو گونجاو ناسرابن.

هەر ئەوەشە خاڵی دەربازبوونی سروشتیی یاسـای دەنگـی. پیتـی گریکـی کـۆن باشترین نموونەی ئەم بارەیە.

هەر هێمایـەکی نووسـین لەگریکیـدا وێنـای دەنگـە سـاکارەکەی خـۆی دەکـات. لەبەرئەوەبوو ئەلفوبێی گریکی بەداهێنانێکی بلیمەتانە دانـراو رۆمانـەکانیش لەوانـەوە وەریانگرت.

ئەوەتە لەنووسینی وشەی barbarous دا هەرپیتێك ترپەی لێدانێکی یەککەوتوو دەردەخات، وەك بەرە بەرە لەکوردیدا، یان دارە دارە.

لەوزمانە گریکییەدا وەك لەئینگلیزیدا هەیە دووپیتی وەك s، c ی تیادانییە بۆیەك دەنگ دەستبدەن و نموونەی تریش. بەپێچەوانەی ئەوە شەوە کەدووپیت بۆیەك دەنگ بەکاردێت، ئەوەتە یەك پیت بۆ سێ‌دەنگ تیادا بەکاردێت.

پیتی (c) لەئینگلیزیدا بۆ دەنگی س، ك، ش بەکاردێت، وەك:

جوان: nice، کە بۆ س بەکاردێت.

کووپ: cup، کە بۆ ك بەکارهاتووە.

زەریا: ocean، کە بۆ ش بەکارهێنراوە.

هەروەها دەنگی (ش) بە هەشت شێوە لە دەنگی ئینگلیزیدا بەکاردێت.

جیاوازیی زۆری تریش لەم شێوازانە دا هەیە کەپێیانبسەلمێت گرفتی ئێمە لەئاماژەی دەنگ بۆهێمای پیت لەبیستن، گوتن و تۆماری نووسینیدا لەگەلێك زمان کەمترە.

بەلاّم قوبرسییەکان لەسەر یەکەی لێکدراوی وەك pa و ti و do و هیتری وەك ئەوانە پەیڕەو دەکەن.

بەم جۆرە هێما نووسینییە دەڵێن بڕگە یی. بەلاّم لەبەرئەوەی بڕگەی جیای تری وەك pak و tpa و هیتریش هەن ئەو ناولێنانە دەقاودەق نییە.

سامییەکانیش babaros بەشێوەی BRBRS — بربرس دەنووسن.

واتە بزوێنەکان، کە عەرەب پێیدەڵێن حرکات لەناو نووسینەوەکاندا تۆمار ناکەن و ناینووسن. ئەوان هەر بەسەلیقەی دەنگیی و واتا جیایاندەکەنەوە. بەلاّم هەرگیز دەنگدەرهاتنەکان لەگەڵ نووسینە تۆمارکراوەکاندا هاوتانین و گەلێك لەیەك دوورکەوتوونەتەوە. ئەو دانە دەنگییانەی عەرەبنووس، کە، تە، بە و کو، تی، بە، کە بەشێوازی بڕگەیی دەنگەکان دەیانبیستین، لەبواری نووسینیدا کەتەبە - کتب یەو کوتیبە —کتبە. زۆر لەیەك دوور دەکەوونەوە و هاوتایی لە نێوانیاندا نامێنێت. — وەرگر -

بەڵام گریکەکان توانییان بەڕێژەی یەك بۆ یەك دەنگ و هێما نووسینییەکان یەکبخەن. ئەمەش ئەو ڕێژە پێویستە تەواوەیە، کە بنەمای یاسای نووسینی دەنگیی ساز نەك ناسازە، کە دەیەوێت.

نەتەوەکانی تر ئەم بنەمایەیان هەستپێنەکردووە، لەبەر ئەوە حونجەی پیتەکان لای ئەوان بەزنجیرەی دەنگیی گۆکراو بەپێی تریە دەنگییە پێکەوە گونجاوەکان دابەشنابن.

دابەشی دەنگەکان لە زنجیرەی گوتن و گۆکردندا لەسەر بنەمای گوێلێبوون نەبێت ناکرێت. بەڵام پێناسی ئەم دەنگانە ئەوەکارێکی ترە، چونکە لەسەر بنەمای کاریگەریی کرداری گوتن نەبێت ناتوانین دەنگەکان وەك بیستنیان، پێناسەبکەین. گرانە، یەکە دەنگییەکان لەزنجیرەکانیاندا شیبکەینەوە. بەڵکو دەبێت بۆ ئەو بزوێنانە بگەڕێینەوە کە لە کردە دەنگییەکەدا بوونیان هەیە.

لەم کردەوەیەدا هەر دەنگێك بەکارێکەوە دەبەسترێتەوە: ئەوەتە ب ی وردبینیی بیستن ب — بە ی وردبینیی گوتراوەکەوە دەبسترێتەوە. کاتی دابەشکردنی زنجیرەی گۆکراوە وتراوە کە، هەردوو یەکە بەهێزەکەی ب - bi.. ،بە - be مان دەستدەکەوێتەوە. هەر بەوە وەك ئەنجامی کۆتایی هەستی وەرگرتنی گوێ لێبوون و بزووتنەکانی گۆکردن بەفۆنیمان دەگەیەنێتەوە: ، کە کاریگەریی ئاڵوگۆڕی یەکەی بیستن و گوێ لێبوونە لەگەڵ یەکەی گوتراودا. بەوەش دەسەلمێت، کە ئەوە یەکەیەکی لێکدراوی ناسادەیە، کە رەگێکی لە زنجیرەی گوتراودایەو رەگەکەی تریشی بە زنجیرەی بیستندا.

ئەو رەگەزانەی لە دابەشکردنی زنجیرەی گوتراودا دەستمان دەکەون، وەك ئەڵقەی زنجیرەکە وەهان. ئەوانەش چرکەن و ناتوانرێت کورت بکرێنەوە، هەروەها ناشتوانرێت لە دەرەوەی کاتی خایاندنەکەیاندا لێیان بکۆڵرێتەوە. بۆ نموونە جووتە دەنگی تا — ta هەمیشە لە بەشێکی درێژی لەدوای بەشێکی تر و لە چرکە ساتێکدا دروستدەبن. بەڵام ئەگەر بەتەنها دەنگی ت — t مان وەرگرت، دەتوانین لە دەرەوەی کاتی روودانی و تەنها بەشێوە رووتەکەی خۆی لێیبکۆڵینەوە.

لەبەر ئەوە دەتوانین بڵێین، کە t — ت بەگشتی لەتیرەی T — ت یە بەپیتی گەورەی "Capital" بۆ ئەوە بەکارهێنرا، کە بزانێت سەربەوتیرەیەیە. هەروەها i کەسەربەتیرەی I یەو.. هتد.

جائەگەر بەتەنها دەنگمان بەپێناسی جیاگەر داناو هەمووشتێکی ترمان خستەلاوە، ئەوسا دەکەوێتە سەر کاتەکانی بەرو دوای بوونەکەیەوە روودانەکەی. ئەوەش وەك ریزەی موزیکیی دۆ، رێ، می —do, ri, mi ی لێدێت، ئەوەی دەبێت هەر بەکاتی سەردەمی بەرودوا دابنرێت، بەڵام ئەگەر تەنها یەك رەگەزی سەرەکیت هەڵبژارد، ئەوسا دەتوانم بەڕووتی هەرلەو رەگەزە بکۆڵمەوە.

دوای ئەوەش پسپۆڕی یاسای دەنگیی، ژمارەیەکی چاك لە زنجیرەی گوتراوی چەند زمانێك شیدەکاتەوە، ئەوسا دەتوانێت دەستنیشانی ئەو رەگەزانە بکات کە هەریەك لەو زمانانە بەکاردەهێنن و ئەو رەگەزانە پۆلێن دەکات. جا ئەگەر هەندێك نموونەی جۆری بیستراوی دەنگی نابایەخداری خستە پشگوێ، بۆی دەرکەوێت، کە پۆلە دەنگییەکان لە ژمارەیاندا رادەدارن. هەندێك نووسینی تایبەتی لەبارەی ئەم پۆلێنکراوانەوە هەن، کە بەدرێژی لێیان کۆڵراوەتەوە[١].

کرانەوەی ناوەکی و کرانەوەی دەرەکی

سۆسۆر لە تەقینەوە بۆ دەرهاویشتن و دروستبوونی دەنگدا لەو ناوەکی و دەرەکییەدا سەرنج بۆ ئەوە رادەکێشێت کە زنجیرەی دەرفرتانی کۆبوونەوەی دەنگە لە دوایەك هاتووەکان نەبچڕێت.
لەوێدا وەك داوامان لێبکات بەراورد لەنێوان ئەم دووبارەدا بکەین، بۆ ئەوەی ناوەکی و دەرەکییەکەمان بۆ دەربکەوێت.
ئەوئێمەش وێنای چەند دەرفرتانێکی دەنگیی دەردەخەین:

---

[١] ل ٥٦، ٥٧، ٥٨ - علم اللغه العام — فەردینان دی سۆسۆر

١. تارا - تا+ را:

دووكرانــەوەی دەرەكــی دەردەخــات بەبێئــەوەی زنجــیرەی دەرهاویــشتن تێكبــچێت و هەردووكیشیان چونیەكن. لە درێژكردنەوەیانـدا دەتـوانین بـە ئاسـانی و بەدرێـژی هـەوا دەربكەین.

٢. برا - ب + را:

لەم بارەشـدا زنجیرەكـە تێكنەچـووە، بـەڵام دەرفرتانـدن لـە دەرهاویـشتنی فـۆنیمی ب لەگەڵ بزرۆكە كورتەكەدا، كاتی گۆكردن تووشی كرانەوەیەكی كورتی ناوەكی دەبـین بـۆ نەبچڕان و فریاكەوتنی دەرهاویشتنی پارچەی دووەم كەكرانەوە دەرەكییەكەی تێدایـە را و لەوبارەدا با — هەوا بە ئاسانی دێتە دەرەوە، كە جۆرێـك ئاسـایی و ئاسـنی تێدایـە، پێچەوانەی یەكەم پارچە، كە جۆرێك لە كپی و بگرە لە كپكردنی تێدایە.

٣. بزن - ب + زن:

لێـرەدا لـە هـەردوو بەشـەكەدا كرانـەوەی نـاوەكی روودەدات و كرانـەوەی دەرەكـی و درێژبوونەوە بۆ دەرچوونی باكەی فرە هەستناكەین. گۆكردن لێرەدا كورتبڕە.

٤. بردن - بر + دن:

دووبرگەی یەكسانن لە ژمارەی سێ دەنگ و تۆماركردنیان بـە دوو پیـت. هـەردووكیان دوو كرانـەوەی نـاوەكیی كورتبڕیـان هەیـە. دەرفرتـانی دوو پێكهاتەكـە درێژكردنـەوەی دەرهاویشتنی بایان لەگەڵدا نییە. وەك — تارا — لە یەكەمدا

سەرنج

١. وەرگێـڕو سەرپەرشـتی تیۆرییـەكانی زانـا سۆسـۆر الإنفجـار — إنفجـار بـە واتـە تەقینەوە یان بۆكردەی دەرهاویشتە دەنگییەكان بەكارهێناوە، بـەڵام لەگـەڵ مەبەسـتی ناخی واتاگەیاندنەكەدا ناگونجێت، چونكە تەقینەوە فڕێدان وپەرش و بڵاوكردنەوەی تری لەگەڵدایە و مادیشە نەك هەر بەرجەستەیی. كـورد دەڵێـت "فرتـە ی كـردە دەرەوە. "

لەبەرئەوەی دەنگ هەرخۆیەتی، کە توشی فرتە ی دەرهاویشتن دەبێت بۆ دەرەوە، ناوەکیبێت یان دەرەکی، درێژ یان کورتبڕبێت.

٢. من نموونەی بییانی بۆ روونکردنەوەی تیۆرییەکان ناهێنمەوە، بۆ پتر سوودلێوەرگرتن هەوڵدەدەم بۆ هاوتاو هاوشێوەیی یان بۆ بەراورد پێکردن لەگەڵ پەیڤ و دارِشتە کوردییەکاندا رەفتار دەکەم.

٣. عەرەب تیۆرییەکانی وەرگێراوە. زاراوەی کۆنی صائت —دەنگدار، صامت — بێدەنگ، فتحە — سەر و ضمە —بۆر و.. .هتد ی، بەکارهێناوە، بەڵام من زاراوە نوێیەکان بەکاردەهێنم وخۆم لە ریتمی بە عەرەبی بییرکردنەوە دەپارێزم و لێیان دووردەکەومەوە.

٤. من تەنها دەچم بەلای ئەوضمك و سەرەداوانەدا، کە بۆ بوواری بابەتەکەی خۆم و زمانی کوردی سوودیان لێدەبینم. مەرجیش نییە تیۆری و نموونەکانیش لەسەداسەد بۆ کوردی و لەگەڵ زمانەکەماندا بگونجێت. مەرج نییە دەقاودەقبن.

٥. لەوەدا، کە دەڵێت: [١] "دەتوانین هەمیشە دەرفرتەی دەرەکی بە دەرفرتەی ناوەکییەوە ببەستێنەوە" دیارە هەردوو جوڵەی دەرهاویشتنی دەنگی دەتوانن بەبێبچڕان لەگەڵ یەکدابن، بەڵام بەلای منەوە دەبێت پابەندی مەبەست و واتاداری لە نێوانیاندا هەبێت و پارێزراو بێت، لە سنووری سروشتی و کردەی ژیانیدا بێت، ئەگینا ئەوسا ئەم کردەی فرتەدەنگیانەی دەرهاویشتن بالێرەدا بزانین، وەك نموونە چیدەگەیەنن: فلمرساهووچ، کە دەر فرتانی ناوەکی و دەرەکیی دەرهاویشتنی دەنگیی ئاسایی تیایاندا تێدەپەڕێت بەڵام بەبێئەوەی پەیوەندی و پابەند ی واتاداریيان لەنێواندا هەبێت

٦. ئەو وردکردنەوەیەی پێشەوەمان ئەو بییر دۆزەیەی سۆسۆر دەسەلمێنێتەوە، کە لە ژمارە دووی ئەولاپەرەیەدا، دیسان بەڕوونی دەڵێتەوە "هەمیشە دەتوانین فۆنیمی دەرفرتەی ناوەکی و دەرفرتەی دەرەکی بەیەکەوە ببەستنەوە."ئێمەنین، کە ئەوانە پێکەوە دەبەستینەوە، بەڵکو بیرلێکردنەوە لە پێویستییە سروشتییە ژیانییەکانن ئەو پابەندییە ناخییە واتادارییە یەکبخەن و زمانەوانی بلیمەتیش ئەو راستییانە بدۆزنەوە و دەربخەنەوە. دواییش. بەرێگەی لێدەرهێنان و لێوەرگرتنی رێزمانیی رێساو بنەواشە زمانییەکان زانستانە بپارێزن و رێکبخەن.. ئەوسا دەبنەپەیڕەوکار، ئەوەتە هەر

خۆیشی دەڵێت: "دەرفرتەی دەرەکی، وەها لەئەندامە دەنگییەکان دەکات هەڵوێستیان بیّ لایەن بێت وەك ئەوەی پەیوەندییان بە چرکەساتی کردە دەنگییەکەی دواوە نەبێت و لەدەرفرتەی ناوەکیشدا جوڵییەکی یارمەتیدەری ئەندامەکەی پێویستە "[٢].

٧. ئەگەر بۆ نموونەکەی ١ ی من بگەڕێینەوە، ئەوا سۆسۆر دەڵێت "لەوساتەی دەرفرتەی دەرەکی یەکەم روودەدات، ئەندامەکانی گۆو گوتن، بۆدەرفرتەی دەرەکیی دووەم بارێکی راستی دەرهاویشتن وەردەگرن" هەرچەندە ئامێرو ئەندامەجەستیەکان جیاو دوورن لەیەکەوە، من ئەکارە ماسولکە رێژە بەووباز دانە وێنادەکەم، کە لەڕۆتیندا، بێئاگا چالێك یان کۆسپێکمان دێتەبەر، کاردانەوەی بزاوتنێکی کتوپڕی تیاماندا دروست دەبێت، کەئەوەش وەلاَمەکەیەتی روودانەکە تێدەپەڕێنێت.

٨. بەپێی ئەم زانستە بەزنجیرەی پێکەوە بەستراوی ئاسایی دەگوترێت زنجیرەی فەسلەجی. بەرەبەرە ئەڵقەکانی بۆدەرهاویشتەی با و نوقانی کراوەیی ئەندامە دەنگسازەکان، بەدوای یەکدا لەکاردا دەبن، هەرئەوەشە سنووری برگە دیاریدەکات. "هاوتای رێکوپێکی بنەمای ئامێری و دەنگبیستییەکی دیاریکراو، زنجیرەی دەرفرتە ناوەکی و دەرەکیەکان لە زانستی فۆنۆلوجیدا دەستەبەر دەکات و لەگەڵ ژمارەی کۆمەڵە چاوەڕوانکراوەکاندا یەکسان دەبێت. " سنووری برگەش لە یەك زنجیرە ی فۆنیمەکاندا لەچەند خالێك خۆی تێدەپەڕێنێت. هەرئەو نەرمبزوانەیە کە وشە لە یەك برگەوە بۆ ژمارەی زۆرتری بوونی برگە تێدەپەڕێنێت.

٩. لوتکە بزاوەکان واتە بزوێن یان بزوێنەر، کە بە پێناسە کۆنەکە دەنگدارەو بە دەنگدار ناویدەرکردووە. کەچی بە دەنگەکانی تری ناو برگەکە دەڵێت: دەنگە خامۆشە نیشتووەکان. بەو پێیە سەرو بۆرەکان و دەنگە راستەکان بە واتەی دەنگدارو بێدەنگ دووپۆلی جیاواز دەخەنەوە. ئەم یاسای ناولێنانە ماوەیەکی دوورودرێژ سەری لە نووسەرەکانیش تێکدا. هەردوو جۆرەکە دەنگن، دەرفرتەی دەرەکی و ناوەکییان هەیەو پێشی جیادەکرێنەوە. هەریەکەش کرانەوەی فراوان یان تەنگیان هەیە، کە رادەی

---

[٢] ل ٧٣ - علم اللغە العام – فەردینان دی سۆسۆر

کرانەوەیان جیاوازە. بیستنی گوی لەهەر زنجیرەیەکی گوتراودا، دابەشەی برگەیی هەستپێدەکات و دەنگدار بزوێنەری برگەش جیادەکاتەوە. جیاکردنەوەشی، واتە دەنگتیژی هەندێك فۆنیم دەردەخات. ئێمە لە ناو پەیڤە واتادارەکاندا پێویستە واتا لە باری رێزمانی برگەدا دەربهێنین. " بەشیکردنەوەی جێگەی برگە لەزنجیرە دەنگیەکاندا، ئەو یەکە وردانەمان بۆ دەردەکەوێت، کە دەنگیان کراوەیە یان داخراو. بەوەش سنووری برگە، لوتکەی جووڵە و ئەو مەرجە فسیۆلۆجیەمان بۆ دەردەکەوێت، کە شوێنجۆریی دەنگبیستەیی ئاکۆ سیتی پێ روودەدات".[٣]

١٠. بەشیکردنەوەی جێگەی برگە لە زنجیرە دەنگییەکەیدا و دیاریکردنی شوێنەکەی ئەو یەکە وردانەشمان بۆدەردەکەوێت، کە لە دەنگی کراوەو هی تری کپ داخراو پێکدێت. دیارە کردە دەنگییە بەرەودواکان لەسەر دەرفرتە ناوەکی و دەرەکییەکان وەستاوە کەبنچینەی دابەشەی زنجیرەیەکە بۆ برگەکان.

دەبا وەك نموونەیەك سەیری ئەم دارشتەیە بکەین، ئەو راڤەیەی سەرەوەمان بۆ دیاریدەبێت:

"کابرای سەرلێشێواو بە منجە منج و بۆڵە بۆڵ هات"

کاب رای واو هات	سەر	لی شی	بە جە ڵە	من من	جو	بۆ	بۆڵ

(١) برگەکان بەزنجیرەی پەیڤە دەربرراوەکە هەموو وەك هاوکێشەبەسەر یەکەوە:

کاب + رای سەر+ لێ + شێ+ واو +بە + من + جە + من +جو + بۆ +ڵە+ بۆڵ + هات.

[٣] ل ٧٣ - علم اللغه العام – فەردینان دی سۆسۆرل ٧٥- ٤ – سنووری برگەو لوتکە جووڵە.

ل -٧٦ – ٧٧ –ی سەرچاوەکە.

١. بەو جۆرە لە جیاکردنەوەی یەکەمدا بەپێی بزوێنەر، کراوەیی، داخراوی کپی، کورتی و درێژی، باری ئاوازداری و ژمارەی فۆنیمی بڕگەکان جیامان کردوونەتەوە بۆ ئەوەی تیۆرییەکانی لەسەر جێبەجێبکرێت، دەرفرتە دەنگییە جیاکانیش دەبیسترێن.

٢. بەلاّم لە دووەم جیاکردنەوەدا زنجیرە دەنگییەکانم بەڕیزەی دروستبوونە سروشتییەکەی خۆیان و بەپێی وشە لەدوایەکەکان و بەبێ پچڕانی واتایی دەربڕینی داڕشتە پەیڤەکە، تۆمارکردووە، کە واتای گشتیی پێکهاتەکەش دەردەخاتەوە.

١١- دەبێت ئەوەش بزانرێت، کە:

ئەو کات و ساتەی دەرهاویشتنی دەرفرتەی ناوەکی دەیەوێت لەکاتی دەرفرتەی دەرەکی درێژ تر دەخایەنێت.

بۆ نموونە، کە دەڵێین من کردم. درێژ تر دەخایەنێت لەوەی، کە دەگوترێت داراهات..

هەرچەندە کاتێك بەوردی دەیانبیستین ئەو جیاوازییەمان بۆ دەردەکەوێت، بەلاّم دیارە ئەو خێرایی یە بە ئامێری دەنگپێو ئاسانتر دەسەلمێت و راستیی درێژخایەنیی ماوەی بیستنەکانی تێدا دەسەلمێت.

ئەمە لەگەڵ ئەوەی هەردوو داڕشتە پەیڤەکان لە ژمارەی بڕگە، دەنگدا یەکسانن، بەلاّم درێژبوونەوەو کورتبڕییەکانی دەرەکی و ناوەکییان جیاوازە:

١- من کردم. = من+ کر+ دم.

لە ناوەڕاستی جووتە فۆنیمی یەکەم و سێیەمی هەرسی بڕگەکاندا، واتە لە نێوانیاندا بزرۆك — کورتە بزوێن وەك کورتە دەنگی هەستپێکراو، بەستەرو دەرخەری دەنگەکان بڕگەکانیان راگیرو چەسپاندووە.

بەو جۆرە بوونی دەنگەکان لە هاوکێشەکاندا هەبوونی خۆیان دەسەلمێنن و ئاوەها دەیانبیستین:

من کردم = من+کر+ دم

= م+ بزورۆك +ن+ك+بزرۆك+ ر+د+بزرۆك +م

هاوکێشەی هەرسی بڕگەکەش =نە بزوێن+بزوێن+ نەبزوێن.

٢- دارا هات.

دارا هات = دا+ را+ هات.

لێرەشدا لە ناوەراستی جووتە فۆنێمی یەکەم و سێیەمدا، لە هەرسی بڕگەکاندا، لە نێوانیاندا بزوێنی اهەیە.
ئەمانیش کراوەتر لە بزرۆك هەستپێکراو، بەستەرو دەرخەری واتە بزوێنەری دەنگەکان بڕگەکانیان راگیرو چەسپاندووە.
هەر بەو جۆرە بوونی دەنگەکان لە هاوکێشەکاندا وهەبوونی خۆیان دەسەلمێنن وئاوەها دەیانبیستین:
دارا هات = دا+ را + هات
= د+ ا +ر+ا+ هـ+ ا+ ت
هاوکێشەی هەرسی بڕگەکەش = نەبزوێن + بزوێن + نەبزوێن.

بەئومێدم بەش و لقە جیاواز وگشت لایەنەکانی ئەم بابەتە بە دوورو درێژی یەکبابەتەی بڕگە لە زمانی کوردیدا وەك ئەرکێکی نەتەوەیی پێشکەش بە نەوەی نوێی میللەتە کۆڵنەدەرەکەمی بکەم.

فەرهەنگی بڕگە

بڕگە بە واتاو گەیاندنی مەبەست، بە چەند جۆرێك لێکدراوەتەوە. ئەو لێکدانەوانەش بە بوواری پێکهاتەیی، مادی، واتاداری، واگەیاندن، ڕێزمانی وبوواری وشەو رستەسازیی زمانی کوردیی پەیوەندیدارە و بەرجەستە دەبێت.
بۆ لێکدانەوەی بەکاهێنانی ئەم پەیڤە وەك وشەیەکی تایبەتی بۆ بڕگە واتای syllable ی ئینگلیزیی و المقطع ی عەرەبی و بەو واتایەی مەبەستێکی تایبەتی سنووردارو دیاریکەرو جیاکەرەوەی پارچەکانی پێکهاتەیی هەر وشەیەك، بە هەر جۆرو قەبارەیەك بێت ناچارین بە چەند بۆچوون و بووارێك، کە بیگرێتەوە راڤەی بکەین و لە فەرهەنگۆکێکدا روونی بکەینەوە.

بڕگە، یەکەم پێکهاتەو دانەیە لە پەیڤ و دەربڕیندا، کە هاوبەش لەناو پـەیڤ و دەربڕیندا وگەلێك جار بە تەنهاش مەبەست دەگەیەنێت و واتا دەبەخشێت، ئەو کاتـە بڕگەکە وشەیەکیشە: با، باو.

لەلایــەن و بــواری پێکهــاتن و دروســتبوونی وشــەدا، بــەدوای پیتــدا، دووەم بچووکترین پێکهێنەری دەنگیی وشەیەکە تێگەیشتنی بیرۆکەکانی تیادا پەخشدەبێت و شرۆڤە دەبێت: نۆ، نیو، ناو، وان. باری واتـا بەخـشی یـەك بڕگـەی واتـادار، گەیەنـەرو سـەلمێنەری بڕگەیـە بەداڕشــتەی کرۆکــی و وشەســازیی لەزمانەکەمانــدا و بەهـــەردو جۆرەکەیەوە. هەردوو جۆرەکەی بڕگە، کە لە شوێنی تردا شرۆڤە دەکرێت..

فەرهەنگی پێناسەی پەیڤی داڕشتەی بڕگە

یەکەم بڕگە

١. جێگەی شکاندنی جۆ بۆ ئاودێریی.
٢. شوێنی شکاندنەوەی جۆگە بۆ ئاو لێهەڵگرتن بۆ ئاودان.
٣. شوێنێکە لەزێ و رووباراندا، کە بڕ بدات و مرۆ بتوانێت پێیدا بپەڕێتەوە بـەواتای بووار.
٤. بەواتای پاگە دێت. لەلەی قەراغی هەندێك شت.
٥. بڕگە: لەلە لەلە کردن دەگەیەنێت.

بڕگە بڕگە: جێیەکە لەلەی زۆربێت.
بڕگە بڕگە: زۆر لەلە کراو. لەلە کراوی فرە.
بڕگە شوێنی لەلە کراو لە دار یان ئاسن دا.

کەواتە شوێن و جێگە بووارێکە بۆ بـڕ کـردن، جیـا کردنـەوە و لێـشکاندن. دوو واتا دەگەیەنن و لە دەربڕیندا لێکیش نەپچڕێنراون. واتە بەسەر یەکـەوە ئـەو مەبەسـتە دەگەیـەنن. هــەر بــەمجۆرەش ئــەم داڕشــتەیە بــووە بــە یەکەیــەکی زمــانی بۆگەیانــدنی

مەبەستێکی دیاریکراوو ئاشکرا.کەپەیڤی بڕگە یە، واتە جیاکەرو جیاکار لەشوێنی خۆیدا بۆبڕکردنی ئەوبەشە بڕگانەی هەر وشەیەکیان پێکهێناوە.

دووەم بڕگە:

پەیڤی بڕگەهەر خۆی سەربەخۆ وشەیەکە.

ئەم وشەیە لە دوو پارچەی واتادار پێکهاتووە: بڕ+ گە = بڕگە.

وشەی بڕگە خۆی لە دوو بڕگە پێکهاتووە:

پارچەی بڕ، بڕگەیەکی جیاکراوە و سەربەخۆیەو وشەیەکیشەو واتادارە.

بەڵام گە ناوە بۆ جێگەو شوێنێکی وەك پێگە. ئەمیش هەر بڕگەیەکی سەر بەخۆو مۆرفیمێکە و پاشگرە و لە مەبەستی گوتنەکەی دەگەین و لە دەربڕەکەدا ڕووندەبێتەوە.

هەر یەکەش لە بڕ وگە، کە دوو بڕگەی جیای یەك وشەین، خۆشیان مۆرفیم و پاشگرن، دوودانەی یەك بڕگەیی جیا لە یەکن و هەریەکەیان مەبەستی سەربەست و تایبەتی خۆیانیان هەیە.

کەواتە:

بڕ: گوتنێکی واتادارە و بە تەنها خۆی چەندێتیی دەگەیەنێت و

گە: هەروەها. بەڵام هەندێك کەس لە بریتی گە گا بەکاردەهێنن، کە دەبێتە هۆی گۆڕینی وشەکەو مەبەستپێکانی، لەبەر ئەوە راستتر ئەوەیە بۆ شوێن و ڕێگەو جێگە هەر گە بەکار بهێنن نەك گا، بەتایبەتی بۆ شوێن و جێگەو ڕێگەی ئاماژە پێکراو.

هەرچەندە هەندێك جار شیاوە بگوتریت وگوتراوە:

ڕێگەو ڕێگا

جێگە و جێگا گوتراوە جێگاو ڕێگا، بەڵام نەگونجاوە لەبریتی پێگە پێگا بەکاربهێنرێت چونکە مەبەستەکەی دەگۆڕرێت.

لە گەڵێ ئەوەشدا وەها گوتراوە، کە لە جۆرو شێوازەدا گا پاشگرێکی ناکوردیی فارسیئامێزە، واتاکەشی جیایە.

هەروەها ناکرێت ببێژین:

بۆ: خوانگە بڵێین خوانگا بەمەبەستی شـوێنی خواردنهـەروەها بـۆ رۆشـنگە ناگوترێـت رۆشنگا.

بۆ بڕگە ئەوە هەر ناگونجێت بڵێین بڕگا.

هەروەها بۆژینگە چۆن بتوانین ژینگا بەکار بهێنین.

وێناو نمونەی زۆری تر هەن بۆ پتر سەلماندنی ئەوەی، کە گە بەکار بهێنین بۆ ئـەو جـۆرە دەربڕانە نەك گا.

وەك: فڕگە - بۆ فڕۆکەخانە.

قڕگە - گوندێکی نزیك شاری سلێمانییە.

دگە - جۆرێکە لە برنجی خڕ.

منگە - وشەیەکی دەنگییە بۆ ئاخاوتن.

چاوگە - بۆ سەرچاوەی ئاوو مەبەستی تریش.

روانگە - بە مەبەستی بوورج و شوێنی چاودێریی و تێڕوانین. بـۆ جێگـەی بۆسـەدانانی راوکەر لەکاتی خۆنانەوە بۆ ئەنگاوتنی کەڵە کێوی و گیانەوەرانی کێوی زیانبەخش یان بێزییان.[4]

نێرگە — ئەو رایەڵیە، کە لەمسەری بەرهەیوانەوە بۆ ئەو سەری بەر هـەیوان دادەنرێـت و لە ناوەڕاستی نێرگە کۆڵەکەیی دەخرێتە ژێر

دنگە — بەواتەی لە جێیی پایە بۆ راگرتن. کۆڵکەش دەگەیەنێت.

فێرگە — بۆ روونکردنەوەی شوێنی فێرکردن پەروەردە فێربوون

سەیرانگا، هەوارگە، هەوینگە، پێگە، بازگە، رێژگە

---

[٤] سەرنج: لێرەدا دەبێت بیرو بۆچونی خۆم بۆ ئەوە دەربخەم کەدژی راوکردنی پەلەوروگیانەوەرانی بێزییانم، چونکە ئەوانە سامانی نەتەوەیی و جوانکارین بۆ شوێنە سروشتییە هەوارەکانی کوردستان.

سێیەم

دوایئەوەی لە پەیڤی گە وەك بەشێك و پارچەیەك لە وشەی بڕگە دواین و شیمانکردەوە، پێویستە لە بڕ ی یەکەم بەش و پارچەی ئەو داڕشتەیە بدوێین.

بڕ:

بەواتەی: هەند، بەش

هەندێك، بەشێك

کەم، چەردە، بڕێك: چەردەیەك: کەمێك.

کەمێك، پارچەیەك، تیلمێك

لێکراو، بڕکراو

لێکراوێك، بڕکراوێك

بڕراو، بڕدراو

ببڕکراو: جیاکراو، جێبەش: جیاکراوە

جیاکراوێك، جێبەشکراوێك

لە دەربڕین و پێکهاتە زمانییەکاندا بە پێی شوێن واتاکان بۆ ئەو مەبەستە دیاریکراوانە دێتە کایە. کاتێك بۆ دەرخستنی واتای تایبەتی مەبەستە دیاریکراوەکان بۆیان بگەڕێین و قوڵی بکەینەوە، هەموویان زۆر بەئاسانی خۆیانمان بۆ دەردەخەن و تێمان دەگەیەنن.

بۆ نموونە:

بڕ:

لە چەندێتیدا: بەواتای هەندێك، چەردەیەك، کەم بێت، یان زۆر.

- بڕێك کەرەسەم پێویستە.
- بڕێکی کەمم پێویستە.
- بڕێکی زۆرم پێویستە.

بڕ

بە واتەی بڕبوون. واتە بەشبوون و جیابوونەوە. رانە مەڕەکە بڕبوون. کەرتبوون.

لەیەك جیابوونەوە بڕکران — لەیەك جیاکرانەوە.

بڕ

له لێبڕین ولێكردنەوەوە هاتووە.

جلە بووكەكەمان بڕی.

كاڵاكەمان بڕی.

پارچەیەكی لێدەبڕم یان لێیدەكەمەوە.

بڕ:

بۆ ڕێگە ڕۆیشتن و ڕێگەبڕین. گەیشتن بۆ شوێن و جێگەیەك:

زۆرمان بڕیوە و كەممان ماوە.

نیوەی ڕێگەمان بڕیوە.

هێشتا هیچی وامان نەبڕیوە.

بڕ:

وەك ناوێك بۆ پارچەیەك دار: یەك بڕ دار،بڕەدار پارچەیەك داری بڕراوەیە كەلە ئەستووریدا مامناوەندییە لە

موور باریكترەو لە چیلكە ئەستورترە.

وەك دووسی بڕدار بێنەو تەندوورەكەی پێدابخە

هەروەها بۆ درەختیش بەكاردێت:

چەند بڕدارگوێزت هەیە ؟!

چوار بڕدارگوێزم هەیە.

دوو بڕ هەڵووژە و یەك بڕدار قەیسی لە ڕەزەكەمدا هەن.

چوارەم

لە سەرێكی ترەوە دەتوانین پەیڤی بڕ لە بڕدا بەو شێوەیە وەربگێرین، كە بە بڕین بەشێكمان وەرگرتبێت و لێكردبێتەوە. ئەوسادەڵێین:

+ بڕ لەبڕەوە وە رگیراوە.

+ بڕین: چاوگێكی یاو ی یە، یایی.

كاتێك ن ی چاوگ لە بڕین لێدەكەینەوە.

بڕی لێدەمێنێتەوە بەواتای ئەو دارەکەی بڕی. بڕی لێرەدا کردارێکی رابووردووە بۆ سێیەم کەسی تاك و کردارێکی تێپەڕە.

به پی ڕێگە دوورەکەیان بڕی. ئەوان کاڵای بووکێیان بڕی.

بۆ نموونە:

بڕیم- بڕیت — بڕی

بڕیمان- بڕیتان — بڕییان

کاتێك راناوە کەسییە تاك و کۆکانیان لێدەکەینەوە، بڕ یان لێدە مێنێتەوە.

+ بڕی کرداری رابووردوورە بۆ سێیەمکەسی تاك.

کاتێك ی راناوی لێدەکەینەوە، بڕ دەمێنێتەوە.

+ بڕ بەقەدی کرداری بڕینی چاوگ دادەنرێت.

هەروەها بڕ رەگی کرداریشە، ئەویش بەهۆی ئەوەی لە هەمووپارزینە جیاکانی گشت تاف و دەمە جیاوازەکانی رابووردوو، رانەبووردوو، پێویستیی، داخوازیی و ئەری و نەرێداو بۆ هەموو کەسەکانی تاك وکۆ و دیارو نادیاردا تیایاندا هەیە، بەکارهاتووە و چەند جارە بووەتەوە، تەنانەت یەك دانەیان نییە بڕ ی تێدا نەبێت، بەو جۆرە بەرەنگی کردار دانراوە، کە لە هیچ یەکێکیاندا پیتێکی کەم نییە و لێینەکراوەتەوە.

بەڵام با دوای پارزینی چاوگی بردن بکەوین، دوایی ئەوە دەردەکەوێت، کە برد لە هەموو رستە بەکارهێنراوەکاندا هەرخۆی بەتەنها نامێنێتەوە، وەك:

دەبەم، ببەم، ببە.. . هتد

کەواتە بردوەك بڕ نابێتەوە بەرەگی کردار بۆ چاوگی بردن،چونکە لەبەکارهێنانەکانداو لە هەندێك شوێندا بەشێك لە خۆی وندەکات.

بەڵام بڕ یەوەرگیراو لەچاوگی بڕین وەك لەخوارەوە روونده‌بێتەوە لە گشت بەکارهێنانەکاندا وەك خۆی دەمێنێتەوە:

١- بڕیم — بڕیت— بڕی

بڕیمان - بڕیتان — بڕییان

٢- دەبڕم — دەبڕیت — دەبڕێت

دەبڕین — دەبڕن — دەبڕن

٣- ببڕە — ببڕن

٤ - ببڕم — ببڕیت - ببڕن

ببڕین — ببڕن — ببڕن

٥- بڕرام — بڕرایت — بڕرا

بڕراین — بڕران — بڕران

٦- دەبڕرێم — دەبڕرێیت - دەبڕرێت

دەبڕرێین — دەبڕرێن - دەبڕرێن

٧-بڕی - بڕیوە — بڕیبوو — دەبڕی — ببڕیایە

نەبڕی - نەبڕیوە - نەبڕیبوو- نەدەبڕی — نەبڕیایە

دیارە ئەمە بۆ گشت کەسە تاك و کۆکان هەموویان هەر بەم جۆرەن.

لەباری نەرێشدا بڕ لە هەموو رستەکادندا وەك خۆی دەمێنێتەوە:

١- بۆ ژمارە ١ نە بۆ نەری بەکاربهێنە، وەك بڕیم — نەمبڕی

٢- بۆ رشتەکانی ژمارە ٢بۆ نەری نا بەکاربهێنە، وەك دەبڕم — نابڕم

٣- بۆ نەرێی سێیەم مە بەکاربهێنە: ببڕە — مەبڕە

٤- بۆ نەرێی چوارەم نە بەکاردەهێنین: ببڕم — نەبڕم

٥- بۆ ئەمیش نە بۆنەرێیە: بڕرام — نەبڕرام.

٦- بۆ شەشەم نا بۆ نەرێیە: دەبڕرێم — نابڕرێم

بەم جۆرە لە هەموو رشتە پارزینییەکانداو هیتریش، کە نەمانووسیون بڕ وەك خۆی دەمێنێتەوە لەوبارەدا کە چەندێتی نانوێنێت بووە بە رەگی کردار.

لە گشتشیاندا وەك بڕگەیەکی سەربەخۆ ماوەتەوە.

پێنجەم

لە فەرهەنگی بڕ دا بەلامەوە پێویستە کە بۆ پتر روونکردنەوەی بایەخی زمانی و واتایی بڕ ی وەرگیراو لە بڕین و بەشداربوو لەگەڵ گە دا بۆ پێکهاتنێکی واتاداری تایبەت بە دروستبوونی وشەو وشەسازی، لایەکیش بەلای دروستبوونی پەیڤ و واتادارییی نوی لەگەڵ چەند پێشگرو پاشگرێکدا بکەینەوە،

هەر بۆ نموونە:

بڕین ⟵ لێبڕین:

بەواتای لێکردنەوە، کە مپێدان، لێکەمکردنەوە، بێبەشکردن و پێنەدان..

بڕین پێبڕین: بە ئەری و پۆزە:

بەمەبەستی بە پێوانە بڕین، بە بالآبڕین، بە بەربڕین. پێبڕان و بەشبەش و بەرکەوتن. لە گفتوگۆدا وەك نەری و نێگە بە واتای قسە پێبڕین. دەمکوت کردن.. هتد کە ئەوانە گشتیان مەبەستی جیاوازن.

بڕین ⟵ بۆ بڕین:

کردەی بڕینە بۆ کەسێك یان شتێك. بە هەردوو شێوازی ئەری ونەریێ بەکاردەهێنرێت.

- بۆ تۆی دەبڕین. لە تۆ نابڕین بۆ ئەو.
- لە تۆی ئەبڕین بۆ تۆ. لەو دەبڕین بۆ تۆ.

بڕین ⟵ تێبڕین: واتەیەکی هیمائامێزە.

واتەیەکی تەشەر ئامێزە وەك جنێوپێدان و جۆرێك لە دەستدرێژی. هەندێك جار بێگیانی تیادابەکاردێت،

وەك: تێڵایەکی تێبڕی. تێڵایەکی تێدەبڕم. یان: ئەمەی تێدەبڕم

بڕین ⟵ دابڕین:

لەیەك جیاکردنەوە. لێکدوورکەوتنەوە. یەکتر نەدوواندن. قسەی لێدابڕیووم. نامدوێنێت.

بڕین ⟵ دابڕان:

یەکتر نەویستن. لەیەکتر تۆران. خۆ تێنەگەیاندن. لێکبڕان. لەیەك دابڕاوین. لەگەڵ یەك نەماوین. لێدابڕان.

بڕین←بڕینەوە:

وەك لە شیربڕینەوەی ساوایان. دار بڕینەوە.، ڕۆژانە بڕینەوە بەردەوامی و هەمیشە بوون دەگەیەنێت. واتا تایبەتیەکانیشیان جیاوازن.

بۆ بڕینەوە:

دیاریکردنی تێدایە بە واتا و مەبەستەکانی پێشەوە. موچەمان بۆ بڕینەوە. مانگانەیەکت بۆ دەبڕینەوە.

پێبڕینەوە: وەك مەرج و بەسەردا دانان بەسەردابڕین. بەسەردا سەپاندن. بەپێچەوانەی بۆ بڕینەوە بۆ ئامێری بڕینەوەش بەکاردێت: پێیدەبڕینەوە مشار، داری پێدەبڕینەوە واتە داری پێدەبڕینەوە.

دابڕان: داربڕ بەتەوور دار دەبڕێتەوە. بەتەوور دار دەبڕینەوە.

مەڕو بزن بڕینەوە: لەبەهارێکی درەنگدا بە برنگ مەڕ و بزن دەبڕینەوە. واتە خوری و موویان لێدەکەینەوە.

پوختەی ئەنجام

ئێمە لێرەدا كورتەیەكمان لەسەر زانستی بڕگەو بوواری فەرهەنگیی ئەم زاراوەیە روونكردەوە. بەلای هیچ لایەنێكی تریدا نەچووین. دەبێت ئەوە بزانرێت كەلە پێكهاتە زمانییەجۆربەجۆرەكاندا، بڕگە بەشدار، پێكهێنەرو دروستكەرە. دوای پیتبچووكترین یەكەی زمانییە، كە راستەوخۆ كاریگەری لەسەر واتاداری، مەبەست، رێزمان، رێنووس، وشە و رستەسازی، دەربرەی ژیانیی و ژیاریی و.. هتد دا هەیە. لەدارشتەی پێكهاتەیی بیر كردنەو ەو دەربڕیندا ئەركی زمانیی جیاواز دەبینێت. ئەمانە و هەرچیش لەبارەیەوە نووسراوە، لە كتێبێكدا بە هاوكێشەی بڕگەوە، نووسیومە، بەناوی بڕگەلە زمانی كوردیدا و هیواخوازم بتوانم بە زوویی چاپیبكەم.

تێبینی

لە بوواری تۆماركردن و نووسیندا هەندێك بووچوونی تایبەتی هەیە، كە پەیوەندیان بەرێنووس و رێزمان ەوە هەیە، پێویستیان بە لێدوانی زانستانەی قوولّ و بڕیاری فەرمی هاوبەش هەیە بۆ رزگار كردنی زمانی كوردی لە شێوازی جیای ئەو چەند جور بەكارهێنانەی لە بەدەستنووسین و چاپكردندا پێی دەنووسرێت و پەیڕە ویدەكرێت، كەمن لێرەدا بەپێویستی دەزانم ئاماژەیەكی كورت ی بۆبكەم:

١- لە فۆكلۆردا گوتراوە:

هەوری زستانێ خورِی

دەوڵەمەند ریشی بڕی

كەلێرەدا مەبەست هەورە .

٢- منداڵەكان یاری بە تۆپی هەوری دەكەن.

بەلّام لێرەداهەوریكە تۆپێكی ئسفەنجیەو ئاوازو هێزی پەستانی فرتەو دەنگدەرهاتنەكە لە-هەوری هەور+ی- نموونەی یەكەم جیایەو وەكو یەك نین.

٣- بەڵام ی لەم نموونەی سێیەمەدا لەوانەی پێشوو جیایەو بیەیوەندی بەستەر دێتە ئاراوە کە ناتوانرێت وازی لێبهێنرێت بۆ نموونە: هەوریی سەری ئەو کیژە کوردە جوان و رەنگینە.

ی لەم نموونەیدا دوو دەنگە فۆنیمە. یەکەمیان فرتە قووڵەو لەبنجی پەیڤەکەدایە، هێز لەسەرە. دووەمیان، کە بەستەرو پێبەستی پەیوەندی نێوانە. ئەگەر بڕیاریش بدەین دەرفرتەی قووڵ و هیز لەسەر-Hewri - هەوری- هەوریی لە پێڕەوی رێنووسدا هەر بە هێمای یەکی بە رووتی بنووسین ئەوا هەرگیز بۆ پێویستی راستبوونی باری رێزمانییەکەی هەردەبێت بنووسینهەوریی بۆ نموونە:

هەوریی ملی بووکە خان جوان و ناوێزەیە.

گرفتی ئەم بووارو بابەتە فراوان و فرە جەمسەرە. لێرەدا هەر بووار بۆ ئەم کورتە ئاماژەیە دەرەخسێت.

سەردانی ماڵپەڕی کوردۆلۆجی بکەن

www.kurdology.com